

**ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI İNANÇ
MERKEZLERİ KONGRESİ
BİLDİRİLERİ**

**23-27 EYLÜL 2002
MERSİN**

ANKARA - 2004

HRİSTİYANLIK TARİHİNDE SÜRYANİLERİN İNANCI VE ÖZELLİKLERİ TARİHTE SÜRYANİLER

P. Gabriyel AKYÜZ

Süryanilerin anayurdu Beth-Nahrin (iki nehir arasında, Dicle ve Fırat)dir. Yunanlılar Beth-Nahrin'i Mezopotamya olarak adlandırmış, halen de dünya tarihinde Mezopotamya olarak tanınmaktadır. Mezopotamya, Aşağı ve Yukarı olmak üzere ikiye ayrılır.

1-Aşağı Mezopotamya: Suriye'nin batı bölümü, İsrail, Filistin ve Sina Dağları'nın uzantısında yer almaktadır.

2-Yukarı Mezopotamya: Dicle ve Fırat Nehirleri'nin geçtiği ve kesiştiği yerdir.

Süryanilerin, bu geniş alan üzerinde 5000 yıllık uzun bir geçmişleri vardır. Bu uzun süreç de M.Ö. ve M.S. olmak üzere ikiye ayrılır. Her iki süreçte de bir çok konuda dünyada ilkler olmayı tarihe damgalarını vurmaya başladılar.

Bilinmelidir ki, yukarıda verdiğimiz verilere göre, Süryaniler bu uzun süreç içerisinde, diğer uluslarda görüldüğü gibi, bir çok isim değiştirdiler. Bunları sırasıyla hatırlatacak olursak; Süryaniler Sami ırkından olup, tarihe damgalarını vuran Subariler, Sümerler, Akadlar, Babilliler, Asurlular, Kenaniler, Amuriler, Aramiler, Keldaniler, Fenikiler, Tedmurlular ve Abgarlar gibi isimleri kullandılar. Bu isimler altında büyük devletler, kraliyetler ve imparatorluklar kurdular.

Proto-Süryaniler, Hıristiyanlığa toplu halde geçiş yaparken, yukarıda yazdığımız isimleri Hıristiyanlığın potasında eriyip Süryani ismiyle dünyada tanınmaya başladılar. 2000 yıldan beri halen de bu isim altında yaşamaktadırlar. Süryani ismi menşei hakkında son yıllarda Süryaniler arasında tartışmaya yol açmışsa da, Süryani Kilisesi'nin Antakya Patriği Moran Mor İğnatiyos I.Zekka İwas, 1992 yılında bütün dünyadaki Süryanilere gönderdiği açık mesajında; Süryani sözcüğünün, yukarıda belirttiğimiz isimlerin süzmesi olduğu beyanatında bulundu. Biz de aynen bu görüşü paylaşmaktayız.

M.Ö. ki Süryaniler ve tarihteki ilklerin konularına damgalarını bastıkları buluşlar

Mezopotamya'nın, medeniyetin ilk beşiği olduğu dünya tarihinde övgüyle anlatılmaktadır. Çünkü dünyanın ilk medeniyetinin olduğu mutlak olarak kabul edilmektedir. Bu medeniyetin öncüleri hiç şüphesiz ki Proto-Süryaniler'dir

Bu medeniyetin ilk başında yazının icadı gelmektedir. Diğerlerini de sayacak olursak; ilk astronomiyi, ilk dünya hukukunu kurumlaştırılması, geometri, aritmetik, ilk kez yıl, ay, günleri ve saatleri hesaplayıp birbirinden ayıran, putperestlik inancına dayalı dini bilimlerle uğraşan, dünyanın yaratılışıyla ilgilenen, ilk kentleşmeyi ve kentleşme yönetmenliğinden devletleşmeye geçen ve buna benzer daha nice buluşlar vardır. Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri de dünyanın harikalarındandır. Dünyanın en büyük kütüphanesini (çivi yazısı tabletleri), dünyanın ilk müzesini M.Ö.682 yılında açmışlardır ve en büyük müzik koroları da dillere destan olmuştur. İlk kez gemicilik ve deniz ticaretiyle de uğraşan onlardır. Fenikililer'in, Akdeniz'e musallat oldukları bir dönemde, Akdeniz'den gemilerle Yunanistan'a geçtiler ve Yunanlılara alfabeyi öğrettiler. Yunanca ve Süryanice alfabeleri incelendiğinde telaffuz ve sıralama açısından ne kadar birbirine benzedikleri belli olur. Yunanlılar daha sonra bu medeniyeti Avrupalılara naklettiler. Avrupalılar da, günümüzde mevcut dünya uygarlığını, ancak 16. yüzyıldan sonra genişletip bu hale getirebilmişlerdir. Neticede, günümüzde dünya medeniyetinin Süryani medeniyetine borçlu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Süryanice dili uzun bir süreyle geniş bir alan üzerinde değişik konuları içermekle beraber etkinliğini sürdürmesi, 19. yüzyılda yaşayan Doğu Bilimci P. Şabo düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır; "Süryaniler'in, Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında Süryanice diliyle bırakmış oldukları muhteşem eserlerinden, M.Ö.ki yüzyıllarda yüksek bir medeniyete sahip oldukları anlaşılmaktadır".

Süryani dili bu kadar çok eski olması, bir çok toplum tarafından konuşulduğu ve geniş bir alana yayılmasına rağmen, M.Ö. Süryani medeniyetinden kalma eserler çok azdır. O büyük medeniyetin eserlerine ne oldu da günümüze ulaşamadı? Mutlaka birisi bunun sebebini merak edip soracaktır. Süryaniler, Putperestlikten Hıristiyanlığa geçiş yaptıktan sonra Hıristiyanlı-

ğın derin inanç felsefesini özümseyerek, kendi torunlarının gelecek yüzyıllarda tekrar putperestliğin tuzağına düşmemeleri için genellikle bütün eserlerini yaktılar. M.Ö.'ki yıllara ait yazılı belge olarak elimize geçen çok cüzi bir miktar vardır. Asur Kralı Senharib'in müsteşarı ve veziri Ahikar'ın bilgelik içeren özdeyişleridir. Bunlar, Asvan yakınlarında yer alan ve Fentin adıyla bilinen bir adada ve M.Ö. 5. yüzyılda yazıldığı düşünülen 11 adet Papirus yaprağı üzerinde yazılı olarak bulunmuştur. Bu belgelerle birlikte başka vesikalar da adada yaşayan bir Yahudi kfilesinden kalmıştı.¹⁵⁰ Bu özdeyişler, evlatlığa aldığı kendi kız kardeşinin oğlu Nadan'a nasihat amacıyla yazılmıştı. Dünya literatüründe önemli bir yer tutmaktadır.

SÜRYANİLER'DE İNANÇ, HİRİSTİYANLIK VE SÜRYANİ KİLİSESİ

Kurtarıcı Rab İsa Mesih ölümlerden dirildikten sonra kırk gün süreyle yeryüzünde kalmış, dirilişini öğrencilerine kanıtladıktan sonra onları ruhsal silahlarla donatarak ve yeni buyruklar vererek hepsinin gözü önünde göklere yücelmiştir. Onlara vermiş olduğu son buyruk şu olsa gerek: "Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim yapın. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adıyla vaftiz edin. Sizlere buyurduğum her şeyi tutmaları için kendilerini eğitin. İşte ben, dünyanın sonuna dek her an sizinle birlikteyim".¹⁵¹ Yalnız Kutsal Ruh'u alıncaya dek Kudüs'te kalmaları tavsiyesi üzerine öğrenciler, Pantikusti Bayramına kadar Kudüs'te kaldılar. İsa Mesih'in göklere yüceliş bayramından 10 gün sonra kutlanan Pantikusti Bayramında Kutsal Ruh açık bir şekilde öğrencilerin üzerine inmiştir. Öğrenciler cahil, basit, yetenezsiz ve korkak oldukları halde, Kutsal Ruh'u almalarıyla birlikte, Kutsal Ruh'un onlara vermiş olduğu değişik hediyeler neticesinde, değişik dillerle konuşmaya başladılar. Dünyanın en bilgeli ve en cesaretli insanları olmuşlardır. Ve 'Ana Kilise' ismiyle nitelenen ilk kiliseyi Kudüs'te kurduktan sonra İsa Mesih'in onlara vermiş olduğu buyruğu yerine getirmek amacıyla kendi aralarında kura atarak yılmadan, korkmadan ve büyük bir sevinçlikle İncili müjdelemek için dünyanın dört köşesine dağıldılar.

150 Tarih el -Edeb el-Süryani, Dr. Murat Kamil, Dr. Muhammed Sahri el-Bükre, Dr. Zekiye Muhammed Rüşdi, Kahire-Mısır, 1974, Arapça, s. 49.

151 İncil Matta, 28: 18-20.

İsa Mesih'in İncili müjdenlediği dönemde, dünyada iki süper güç bulunmaktaydı. Birisi batıda Roma İmparatorluğu, diğeri ise doğuda Pers İmparatorluğu. Onların ortasında Urfa, Tedmur ve Petra kraliyetleri sıkışmaktaydı. Her iki imparatorluk da paganizm inancına sahip olup Hıristiyanlığın yayılmasına engel olmaktaydılar. Üç kraliyet ise, imparatorlukların tam tersine hareket ederek daha birinci yüzyılın ortasında Hıristiyanlığı resmi bir din olarak kabul ettiler. Roma İmparatorluğu 312 yılında Hıristiyanlığı resmi bir din olarak kabul etmişken Pers İmparatorluğu kabul etmemiştir. Roma İmparatorluğunun sevk ve idaresi üç önemli kentten yönetilirken, her üç kentte de İsa Mesih'in elçileri tarafından Hıristiyanlığın 'Elçisel Merkezleri' kurulmuş ve kilisenin ruhani yönetimi de bu üç merkezden yapılıyordu. Bunlara ilaveten de 4. yüzyılın ilk yarısında bir merkez daha kurulmuş ve bu merkez de 'Elçisel Merkez' olarak kabul edilmiştir. Kurulan merkezler şunlardır:

1-Antakya merkezi: M.S. 38-43 yılları arasında Mor Petrus tarafından Antakya'da kuruldu.

2-İskenderiye Merkezi: M.S.61 yılında Mor Petrus'un öğrencisi olan Mor Markus tarafından Mısır'ın İskenderiye kentinde kuruldu.

3-Roma Merkezi: M.S. 61 yılında Mor Pavlus tarafından Roma'da kuruldu.

4-Kustantinopolis/İstanbul Merkezi: M.S. 312 yılında Roma İmparatoru Kustantinus Hıristiyanlığı resmi bir din kabul ettikten sonra imparatorun saygınlığı için 330 yılında kilise tarafından İstanbul'da kuruldu.

Bu dört merkez aynı statüye eşit olup, yöneticileri de 4.yüzyıla kadar 'Episkopos' sıfatını taşımaktaydılar. Görülen o ki, daha sonraki dönemlerde kullandıkları 'Episkoposluk' lakabını değiştirdiler. 3. yüzyılın ortalarında, İskenderiye Kürsüsü'nün Episkoposu ve 5.yüzyılın başlarında Roma Episkoposu "Papa" unvanını aldılar. 4. yüzyılın sonlarında Antakya Episkoposu ve 5. yüzyılın sonlarında İstanbul Episkoposu da "Patrik" unvanını aldılar. Her merkezin yetki alanının sınırları da birbirinden farklıydı. Antakya Kürsüsü'nün yetki alanı; bütün Asya ve doğudaki Hıristiyanları kapsıyordu. Süryanilerin anayurdunun da Mezopotamya olmasından dolayı bu merkeze bağlıdılar ve Kilisenin genel adı 'Antakya Süryani Kadim Ortodoks Kilisesi' olarak kilise tarihinde tanınmaktadır. İskenderiye Kürsüsü; Afrika Hıristiyan-

ları. Roma Kürsüsü; Batı Avrupa Hıristiyanları. İstanbul Kürsüsü ise; Doğu Avrupa ve Anadolu Hıristiyanları üzerinde ruhsal açıdan egemendi.

Bu dört merkez, 451 yılına kadar teolojik açıdan aynı inancı paylaşıp Hıristiyanlıktaki üç önemli konsili birlikte yaptılar ve bütün Hıristiyanlığın ruhsal işlerini birlikte yönetmekteydiler. Yukarıda anılan tarih sürecinde Hıristiyanlıkta ara sıra dikkate alınmayan, etkili ve sürekli olmayan bir takım heretik/sapkın öğretiler ortaya çıkmışsa da en kısa zamanda çürütülmüş ve dört ana merkez arasında herhangi bir ihtilaf söz konusu olmamıştır. Fakat Hıristiyanlığın dört elçisel merkezini iki gruba ayıran M.S. 451 yılında Kadıköy'de toplanan "**Halkedon Kongresi**" dır. Bu kongre, Nastur'un öğretilerinin bir kısmını benimsediğinden dolayı Hıristiyanlık, Ortodoks ve Katolik olmak üzere iki ayrı gruba bölünmüştür.

İstanbul ve Roma Merkezleri; '**Katolik**' ismini almışlardır. 'Katolik' kelimesi, Yunanca bir sözcük olup Evrensel anlamını taşımaktadır. Her iki merkez güçlü bir imparatorluğa sahip olmalarından diğer iki merkezi hiçe sayarak bütün Hıristiyanlığın liderleri olduklarını ifade etmek istemişlerdir. İstanbul Merkezi; 1054 yılına kadar Roma Merkeziyle birlikte çalıştı. Ancak bu tarihten sonra almış olduğu bir kararla Katolik merkezinden ayrılıp Ortodoksluğa geri dönüş yaptı. Ve halen de Ortodokslukta yer almaktadır. Bu merkez, günümüzde uluslar arası platformunda, Ortodoksların genel patriği ünvanını elde etmeye çaba sarf ediyorsa da, Ortodoksluk kategorisinde ancak üçüncü sınıfta yer alabilmektedir.

Antakya ve İskenderiye Merkezleri de; Ortodoks ismini almışlardır. 'Ortodoks' kelimesi de Yunanca bir sözcük olup 'Gerçek İnanç' anlamını taşımaktadır. Demek istenilen şu olsa gerek; birlikte yapmış olduğumuz üç kongrenin kararlarını kabul edip, 4.kongrenin yani Halkedon Konsil'inin kararlarını red ediyoruz. Süryaniler de Antakya Merkezine bağlı olmalarından dolayı Ortodokslukta yer aldılar ve halen de Süryani Kilisesi'nin ana merkezi bu mezhepte yer almaktadır.

Hıristiyanlığın derinliğini özümseyen Süryaniler, 5.yüzyıldan itibaren özellikle Hıristiyanlık iki ayrı gruba (Ortodoks ve Katolik) bölündükten sonra, onlar da, kendi aralarında bazı teolojik tartışmalardan dolayı değişik isimler altında sekiz bölüme ayrıldılar.

Bunlar;

- 1-Süryani Kadim veya Ortodokslar (Batı Süryaniler)
- 2-Nesturiler veya Doğu Süryaniler
- 3-Keldaniler veya Doğu Süryaniler
- 4-Rum Ortodoks Melkitler veya Süryani Melkitler (bugünkü Antakya'daki ve Suriye ile Lübnan'daki Rum Ortodokslar)
- 5-Rum Katolik Melkitler
- 6-Maroniler
- 7-Süryani Katolikler
- 8-Süryani Protestanlar

Bunlar her ne kadar ayrı ayrı gruplara bölünmüşlerse de hepsi aynı dili, aynı tarihi, aynı kültürü, aynı inancı ve aynı coğrafyayı paylaşmakta ve aynı soydan gelmektedirler.¹⁵²

Bunların dışında Hıristiyanlığı kabul etmeyen Süryaniler de vardı. Haran'daki Süryanilerin bir grubu 12.yüzyıla kadar putperestlikte devam ederken, diğer küçük gruplar ise kimliklerini koruyamadıkları için tarih aşamasında asi mile olmuşlardır. Ayrıca değişik dönemlerde ve değişik sebeplerden dolayı küçük gruplar halinde Müslümanlığa geçiş yapan Süryaniler de olmuştur. Bunlar da içinde yaşadıkları toplumların arasında erimiş ve kimliklerini koruyamamışlardır.

ANTAKYA SÜRYANİ KADİM ORTODOKS KİLİSESİ'NİN PATRİKLİK MERKEZİNİN TARİHÇESİ

İsa'nın öğrencilerinin başı olan Elçi Petrus, Süryani kilisesinin patriklik merkezini ilk kez M.S. 38 yılında o dönemlerde Suriye'nin başkenti olan Antakya'da kurdu. Patriklik merkezi 518 yılına kadar Antakya'da kaldı. Süryanilerin tacı diye adlandırılan Patrik Severiyos, dindeki mezhep ayrılığı nedeniyle dolayı Hıristiyan-Bizans İmparatorluğunun kralı olan Yustinyan tarafından sürgün edilerek Antakya'yı terk edip Mısır'a kaçtı. Bu olaydan sonra patriklik merkezi Antakya'dan geçici olarak Mezopotamya'nın bazı manastırlarına -Tıl-Hado, Beroa/Halep vb.- nakledilerek görevini sürdürdü.

¹⁵² Diyarbakır'daki Meryem Ana Kilisesi'nin tarihçesi, Gabriyel AKYÜZ, Türkçe, Resim Matbaacılık, İstanbul, 1999.

Patrik 7. Yuhanna, 969 yılında Malatya'daki meşhur Mor Barsavmo Manastırını ziyaret ettiğinde manastırı çok beğenir ve sever. Ancak bilinmeyen nedenlerden dolayı patriklik merkezini manastıra yerleştirmez. Malatya'nın yakınlarındaki Mor Barsavmo Manastırından daha küçük olan Barid Manastırı'na yerleştirir. Patrik 7.Yuhanna vefat edinceye kadar (M.S.985) patriklik merkezi Barid Manastırı'nda kalır. Patriklik merkezi bilahare Mor Barsavmo Manastırına taşınmıştır.

Patrik 4.Diyonosiyos 1034 yılında Romalılar'ın baskısından ötürü patriklik mekezini Malatya'dan alarak Diyarbakır'daki Meryem Ana Kilisesi'ne taşır ve patriklik merkezi Diyarbakır'da görevini sürdürür. O zamanlar Diyarbakır Araplar'ın hakimiyeti altındaydı. İşte bu sıralarda patrik 4.Diyonosiyos, Mor Hananyo (Deyrulzafaran) Manastırı'nı ziyaret eder ve beğenir. Mor Hananyo Kilisesi'nin doğu cephesinde duvarın üst tarafında dikdörtgen şeklinde bir taş üzerinde Süryanice alfabesiyle yazılı bir yazıtı göre; "*Patriklik merkezi, 1056 yılında Mor Hananyo Manastırı'na taşınmıştır*".

Diyarbakır doğumlu Patrik Abul Farac İbn-i Ğımmar 1091 yılında patriklik merkezini tekrar Malatya'daki Mor Barsavmo Manastırına taşır. Çünkü bu dönemde Mor Barsavmo Manastırı, patriklik merkezine daha uygun, daha gelişmiş ve en parlak dönemini yaşamaktaydı. Malatya doğumlu ve Mor Barsavmo Manastırı'nda yetişen tarihçi Mihayel Rabo (Büyük Mihayel) 1166 yılında Mor Hananyo Manastırı'nda patriklik makamına görkemli bir törenle yükseltildiğinde, patriklik merkezini yeniden Mardin'deki Mor Hananyo Manastırı'na taşır. Patrik Mihayel Rabo, Malatya'daki Mor Barsavmo Manastırı'nı sık sık ziyaret ederek çoğu günlerini orda geçirirdi.

Tarihçi Patrik Mihayel Rabo, 1181 yılında Büyük Selçuklu Sultanı 2.Kılıçarslan ile bir araya gelir ve sultana öğütçü ve etkileyici bir konuşma yapar. Sultan duygulandığından dolayı göz yaşlarını tutamaz olur ve ertesi gün manastırı vergiden muaf tutar. Sultan 2.Kılıçarslan Yunanlılardan zapt ettiği ve içinde Aziz Petrus'un kemiklerini ihtiva eden bir sandığı Patrik Mihayel Rabo'ya takdim eder. Bu sandık, has altundan ve mücevherlerle kaplı bir sandık olup ve 13. yüzyıla kadar Mor Barsavmo Manastırında muhafaza edilmiştir.

Patrik Mihayel Rabo'dan sonraki patriklerde aynı şekilde Mor Barsavmo Manastırı'nı nihai olarak bırakmamışlardır. Çünkü o yörede Süryani nüfusu çoğunlukta idi. Patrik Filüksinos Nemrut, 1293 yılında Deyrulzafaran Manastırı'nda vefat etti. Ondan sonraki patrik Mor İğnatios Yusuf Bar

Vahip sürekli ve resmen Deyrulzafaran'a yerleşti. Deyrulzafaran Manastırı M.S. 1293 yılından 1932 yılına kadar patriklik merkezi olmuştur.

Yalnız bilinmelidir ki, yukarıda anılan tarihte patrikliğin Deyrulzafaran'da kaldığı sıralarda, yaşanan bir olaydan dolayı patriklik ikiye ayrılmış ve Salah/Barıştepe'deki Mor Yakup Manastırında 1364-1839 yılları arasında 'Turabdin Patrikliği' adı altında bir başka kürsü kuruldu. Kuruluş sebebi de sağduyudan uzak olan idari yaklaşımlardan kaynaklanmıştır.¹⁵³

Patriklik merkezinin Türkiye'den Suriye'ye taşınma nedenine de özetle değinmek gerekir. Patrik 3.İlyas Şakir, Hindistan'da bulunan Süryani cemaatini ziyaret etmek için 1932 yılında Hindistan'a gider. Kerela İline bağlı Mancanikara Köyündeki Mor Stefanos Kilisesi'nde konuklanır, orada hastalanır ve 13.2.1932 tarihinde vefat eder. Kilisenin avlusunda gömülür ve onun mezarı üzerine "Mor İğnatios Manastırı" adıyla bir manastır inşa edilir.

Patrik 3.İlyas Şakir'in vefatından sonra patriklik merkezi, metropolitlerin oybirliğiyle Suriye'nin Humus kentine taşınır. 1959 yılında da Başkent Şam'a nakledilir ve halen patriklik merkezi Şam'da bulunmaktadır. Suriye'ye taşınma sebebi de şu olsa gerek; Osmanlı İmparatorluğu yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yeni anayasasında, Türkiye'de ruhani olarak görev yapabilecek şahısların Türk kimliği taşıma zorunluğu getirilmesinden dolayı, Patrik 3.İlyas Şakir'in halefesinin Irak uyruklu olması, artık Türkiye'de görev yapmasını engelliyordu. Patriklik merkezinin tekrar Türkiye'ye geri dönüş yapabilmesi ancak patrikliğe seçilecek kişinin Türk kimliği taşımasıyla olabilecektir. Şimdiki Patrik; Antakya ve Bütün Doğu'nun Elçisel Kürsüsü Patriği ve bütün dünyadaki Süryani Ortodoks Kilisenin Reisi 122. patrik olan Moran Mor İğnatios 1. Zekka Ayvaz'dır.¹⁵⁴

M.S. ki Süryanilerin medeniyeti ve Hıristiyanlık tarihinde ilklerin konularına damgalarını bastıkları reformlar

M.S. ki Süryanilerin süreç dönemi Hıristiyanlığın çıkışıyla başlar. Kitle-sel olarak ilk Hıristiyanlığı benimseyen toplum Süryani toplumdur. Süryaniler, Hıristiyanlığı kabul ettikleri dönemde, Urfa, Tedmur ve Petra gibi

153 Habobo Dmafsah, Met. Hanna Dolabani, Mor Yakup Manastırı'nın Tarihi, Süryanice.

154 Deyrulzafaran Manastırı'nın Tarihi, P. Gabriyel AKYÜZ, Türkçe, 1997, s. 34-35.

ülkeleri vardı. Bu ülkeleri 3.yüzyılın sonlarına doğru tarihe karıştıktan sonra Lübnan dışında bir daha devlet kuramaz oldular. Ancak daha sonra kendilerini tamamıyla ruhaniliğe, ilime ve sanata vermişlerdir. Hıristiyanlığı kabul etmeleriyle birlikte, putperestlikten kalma medeniyetin enkazı üzerine Hıristiyanlık felsefesine dayalı yeni bir medeniyet meydana getirmiş oldular. Bu medeniyeti, İncil'in ışığı doğrultusunda gün geçtikçe geliştirdiler ve bugünkü Hıristiyanlık aleminin medeniyetinin temelini oluşturdular. Bu esnada büyük kiliseler, manastırlar ve bunların yanı sıra da büyük okullar açmışlardır.

Süryaniler, bu medeniyetin temelini 2.yüzyıldan başlayarak, sarsılmaz olan **'ilim ve eğitim'** temeli üzerinde oturarak inşasına başlamışlardır. Böylece Süryaniler, Hıristiyanlık aleminde de bir çok konuda öncülük yaptılar. Bunlar; ilk ilahiyat fakülteleri açmaları, Eski Ahit'i İbranice'den ve Yeni Ahit'i de Yunanca'dan Süryanice'ye tercüme etmeleri, 4.yüzyılın başlarında müziğin kiliseye sokmaları ve aynı tarihte de kadınların kilisede terennüm etmelerine izin vermeleri, ilk liturji (ayin töreni) Süryani dilinde düzenlemesine rağmen değişik dillere çevirmeleri, Yunan filozofların felsefesi ve tıbbı Yunanca'dan Süryanice'ye çevirmeleri ve aynı eserleri tekrar Süryanice'den Arapça'ya aktarmaları gibi konuların ilkleri olmuşlardır.

2.yüzyıldan başlayarak 12. yüzyıla kadar aşağı ve yukarı Mezopotamya'da 50'ye yakın büyük okullar (ilahiyat fakülteleri kisvesi altında üniversiteler) açtılar. Bu okulların resmi dili Süryanice idi. Yalnız Süryanice dili yanında Yunanca dili de okutulmaktaydı. Bu okulların ışığıyla dünyaya yeni ufuklar açılırken, Süryanice dilinin de 7.yüzyıla kadar uluslararası bir dil haline gelmesi sağlandı. Yukarıda anılan süreç de Süryanilerin **'Altın Çağı'** olarak kabul edilir. Hatta Süryanilerin **'Altın Çağı'** olarak adlandırılan bu süreci, 13. yüzyılın son çeyreğine kadar devam ettiğini rahatlıkla diyebiliriz. Bu güzel sistemin doğrultusunda hareket etmeleri, bölgede ruhani bir imparatorluk kurmaya muvaffak oldular.

Bunların dışında Süryanice dilinin dünyanın en eski dillerinden biri olması, dünyanın ilk alfabesinin de Süryanice alfabesi olduğu, ayrıca İsa'nın, Meryem Ananın ve elçilerin Süryanice konuşmaları ve İncil'in Matta bölümünün de Süryanice diliyle yazılması, Süryaniler için ayrı bir gurur kaynağıdır. Süryanilerin başka bir özelliği de; tarih boyunca dini, araç olarak değil amaç olarak kullanmalarındır. Din ve devlet işleri birbirinden ayırarak, İncil'in ışığı doğrultusunda hareket etmeyi bilmişlerdir.

SÜRYANİ KİLİSESİNDE RAHİPLİK MÜESSESİ

Süryani toplumu Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra Hıristiyanlığı tam anlamıyla özümseyip İncil'in ışığı doğrultusunda hareket etmeye başladı. Bu alem geçici olduğu görerek, İncil'in bir çok ayetlerini örnek alarak ruhsal bir yaşam geçirmek eğiliminde bulundu. Bunun en güzel ispatı; birincisi, Süryaniler tarih boyunca din ile devlet işlerini birbirinden ayırmaları ve kiliseyi hiçbir zaman kötüye kullanmamalarıdır. İkincisi de, manastır hayatına önem vermeleri, değişik yerlerde özellikle تنها yerlerde olmak üzere sayısız manastırlar inşa etmeleri ve binlerce kişinin dünyayı terk ederek inzivaya çekilmeleridir. Rahiplik hayatına katılanların çoğu yapmış oldukları değişik mucizelerden ötürü azizlik ünvanına sahip oldular. İsimleri kilisede saygıyla anılmakta ve onların adına özel dua programları hazırlanmaktadır. Bundan dolayı Süryani Kilisesine 'Azizlerin Annesi' ünvanı verilmiştir.

Süryani Kilisesinin düsturunda rahiplik; azizlik bir yaşantı olduğu yani günahı terk etmek, tövbe etmek, temiz bir yeni hayat başlangıcı anlamına gelmektedir. Bu yeni yaşam da dünyayı ve dünyadakileri terk edip İsa Mesih'in sevgisiyle tutuşmaktır. İncil'de söylediği gibi: "Bana gelip de babasını, annesini, eşini, çocuklarını, erkek ve kız kardeşlerini, hatta canını hiçe saymayan öğrencim olamaz. Haçını yükleyip ardım sıra gelmeyen de öğrencim olamaz".¹⁵⁵ Bu ilkeyi temel alarak yeryüzünde, göklerdeki meleklerin yaşayışını örnek almaktadırlar. Bundan dolayı Süryani Kilisesi'nin bazı ataları rahiplik ikinci bir vaftizdir diye vurgulamışlardır.

Rahipliğe giriş yapmak insanın serbest iradesine bağlı olup ve üç temel ilkesi esastır. 1-iffetle gerçekleştirilen ömür boyu bekarlık. 2-Fakirlik yani hiç maddiyat edinmemek. 3-Mutevazilik/alçakgönüllülük. Özet olarak İsa'nın öğretisini özümseyip ve onu kendi hayatlarında örnek olarak almaktadırlar. Çünkü İsa Mesih, bu dünyayı hiç önemsemedi ve sürekli ruhsal bir yaşamı emretmiştir. Genç birisi kendisine sorduğu gibi: "Sonsuz yaşamı sağlamak için ne yapmalıyım?" İsa: "Eğer yetkin olmak istiyorsan, git varını yoğunu sat, yoksullara dağıt, göklerde varlığın olacaktır. Sonra da ardım sıra gel".¹⁵⁶ İsa Mesih'in emrettiği ve önerdiği yasaları bizzat kendi şahsiyle uygulamıştır.

155 İncil Luka, Bölüm: 14: 26

156 İncil Matta, Bölüm: 19-21

Antakya Süryani Kilisesi'nde rahiplik hayatı üç sınıfa ayrılır. 1-Efrem'liler. 2-Antuni'liler. 3-Suruç'lular. Bunlar, onlara düzenlenen özel kanunlarla ve giyim tarzlarıyla birbirinden ayrılmaktadır.

1- Efrem'liler: Nusaybin'li Mor Efrem'e ait sınıf olup okullarda erkek ve kız öğrencilere eğitim verecek, yetim, dul ve hasta olan kişileri ziyaret etmekten ve yardım etmekle mükelleftirler. Nusaybin okulunun öğretmenliğini ve müdürlüğünü üstlenen Mor Efrem; müziği ilk kez kiliseye almış ve bunun yanı sıra kız okulu da açtığı, kızları en iyi bir şekilde müziği öğretmiş ve kızların da kilisede terennüm etmelerine izin vermiştir. Mor Efrem, Urfa okuluna yerleşince rahiplere teoloji dersleri ve kutsal kitabın yorumunu öğretmekteydi. Bundan anlaşılıyor ki, Efrem'li rahipler kahinliğe yükseltilmiyorlar Mor Efrem de yükselmediği gibi. Onların görevi Süryani okullarını dolaşıp kiliselerde ilmi yayınlamaktı.

2- Antuni'liler: Mısır'da yaşayan Mor Antunios'a bağlı sınıftır. Mor Antunios'u sabırla, alçak gönüllüğüyle, oruç tutmasıyla, namaz kılmasıyla, uykusuz kalmasıyla, oturup kalkmasıyla ve bütün davranış ölçülerini bedenlen ve ruhen örnek alarak özellikle insanlardan uzak kalarak dağlarda, mağaralarda, sütunlarda ve çöllerde kendilerini hapsederek yaşamayı tercih etmektedirler. Bu guruptan kahin, reis, metropolit ve patrik seçilmiyordu. Çünkü mezmurları ve İncil'i okumaktan başka herhangi bir medeni ilim okumuyorlardı. Dünyayı tamamen terk edip, kendilerini Allah'a adayıp ve münzevi bir hayat yaşıyorlardı.

3- Suruç'lular: Suruç'lu Mor Yakub'a ait olan gruptur. Bunların özel okulları vardı. Din ilimlerin yanısıra felsefe, tıp, mühendislik ve diğer sosyal ilimleri okumaktaydılar. Meskenleri İlahiyat fakültelerindeydi. Urfa, Nusaybin ve Kın-neşrin okulları gibi. M.S. 290-430 yıllar arasında Antakya'da açılan teoloji okulunda kilisenin büyük liderleri bu okuldan mezun oluyorlardı. Patrik Suruç'lu sınıfa pek müdahale etmezdi. Yalnız bir episkoposun veya bir metropolitin vefatı sırasında genel reislerine haber gönderip bu göreve laik olan üç kişiyi seçmesini ve ona göndermesini isterdi. Patrik de bu göreve en laiki seçer ve takdis ederdi. Diğer sınıflar episkopos ve metropolit olmayı red ederlerdi. Böylece her sınıfın genel bir reisi ve özel kanunları mevcuttu.¹⁵⁷

157 Mesihsel Genel Eğitimi, Süryanice Elyazması, Gerşuni, 1902. No: 220/2. s. 61-62.